

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1893.

Andra Kammaren.

N:o 27.

Lördagen den 8 april.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Till kammarens afgörande förelåg till en början statsutskottets memorial n:o 53, i anledning af Andra Kammarens återremiss af statsutskottets utlåtande, n:o 40, öfver Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetande af apatitförekomster.

*Ang. upp-
låtelse af rätt
till bearbetan-
de af apatit-
förekomster.*

Sedan Kongl. Maj:t i en den 17 nästlidne februari aflåten proposition (n:o 29) föreslagit Riksdagen att medgifva, att Kongl. Maj:t måtte ega

dels åt svenske män bevilja tillstånd att mot den årliga afgäld och under de vilkor i öfrigt, Kongl. Maj:t komme att bestämma, å kronojord inom visst å marken utstakadt område under en tid för hvarje gång af högst trettio år med andras uteslutande med arbete belägga och sig tillgodogöra anträffade apatitfyndigheter, med rätt för koncessionsinnehafvaren att, derest Kongl. Maj:t efter upplåtelse-tidens utgång pröfvade ny upplåtelse af området böra ske, ega företrädesrätt till öfverenskommelse om fortsatt arbete med apatitens tillgodogörande på de vilkor, Kongl. Maj:t då på grund af sig företeende omständigheter kunde finna godt bestämma,

dels åt sådan koncessionsinnehafvare för den tid, hvarunder koncessionen beviljats, upplåta i närheten af fyndställe belägna, af staten obegagnade vattenfall jemte erforderlig mark för vägar, för anläggning af verkstäder och arbetarebostäder samt för kraftledning, med skyldighet för koncessionsinnehafvaren att för sålunda åt honom upplåtna förmåner gälda visst årligt arrende, som skulle bestämmas genom särskild uppskattning före upplåtelsens medgifvande,

hade statsutskottet i afgifvet utlåtande (n:o 40) hemställt, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning måtte af Riksdagen bifallas.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade *Första Kammar*en beslutit, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning skulle på det sätt bifallas, att Riksdagen medgifver att Kongl. Maj:t må ega

Ang. upp-
låtelse af rätt
till bearbetan-
de af apatit-
förekomster.

(Forts.)

dels åt svenske män bevilja tillstånd att mot den årliga afgäld och under de vilkor i öfrigt, Kongl. Maj:t bestämmer, å kronojord inom visst å marken utstakadt område under en tid för hvarje gång af högst trettio år med andras uteslutande med arbete belägga och sig tillgodogöra anträffade apatitfyndigheter, med rätt för koncessionsinnehafvaren att, derest efter upplåtelse tidens utgång ny upplåtelse af området må ske, ega företrädesrätt till öfverenskommelse om fortsatt arbete med apatitens tillgodogörande på de vilkor, Kongl. Maj:t då på grund af sig företeende omständigheter kan finna godt bestämma,

dels åt sådan koncessionsinnehafvare för den tid, hvarunder koncessionen beviljats, upplåta i närheten af fyndställe belägna, af staten obegagnade vattenfall jemte erforderlig mark för vägar, för anläggning af verkstäder och arbetarebostäder samt för kraftledning, med skyldighet för koncessionsinnehafvaren att för sålunda åt honom upplåtna förmåner gälda visst årligt arrende, som bestämmes genom särskild uppskattning före upplåtelsens medgifvande;

hvaremot *Andra Kammaren* visat utlåtandet åter till utskottet.

I nu föreliggande memorial hemställde utskottet:

att *Andra Kammaren* behagade fatta beslut i fråga om statsutskottets i utlåtande n:o 40, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetande af apatitförekomster, gjorda hemställan.

Sedan såväl denna hemställan som utskottets hemställan i utlåtandet n:o 40 upplästs, anförde

Herr Jonsson i Hof: Herr talman, mine herrar! Lydelsen af den proposition, som kammaren vid förra tillfället återremitterade till utskottet, är ungefär den samma som det beslut, hvilket Första Kammaren i ämnet har fattat. Den förändring, som förefinnes, är så alldeles oväsentlig, att man kan säga, att Första Kammaren bifallit den kungliga propositionen, åtminstone i hufvudsak.

Denna proposition innehåller bland annat, att Riksdagen skulle medgifva Kongl. Maj:t rätt för obegränsad framtid att åt svenske män bevilja rättighet att bearbeta apatitfyndighet inom visst område.

Det var egentligen just denna obegränsade upplåtelse rätt, som i denna kammare med skäl väckte betänklighet, och det var i sjelfva verket denna betänklighet, som var anledningen till att Kammaren då icke antog den kongl. propositionen.

För att nu icke Riksdagen onödigtvis skall lemna ifrån sig en rätt, som ej ens Kongl. Maj:t kan behöfva ha i den vidsträckt omfattning, som i propositionen ifrågasatts, torde den lämpligaste utvägen vara den, att Riksdagen för en begränsad tid medgifver Kongl. Maj:t denna rätt. Och om Kongl. Maj:t vidare behöfver begagna sig af denna, så är det ju en enkel sak att ytterligare begära Riksdagens medgifvande att få upplåta sådana rättigheter.

I Kongl. Maj:ts proposition var det derjemte ifrågasatt, att Kongl. Maj:t, jemte den nu omförmälda rättigheten, äfven skulle erhålla be-

fogenhet att, efter utgången af den tid upplåtelsen gälde, medgifva ny upplåtelse, hvarvid den förre innehafvaren af det upplåtna området skulle ega företrädesrätt framför annan eller s. k. optionsrätt till den nya upplåtelsen.

Vi ha nu tänkt, att om Andra Kammaren fattar t. ex. det beslutet att till nästa lagtima riksdag öfverlemnna åt Kongl. Maj:t rätt att på en tid af högst trettio år meddela sådana rättigheter, men Kammaren ej yttrar sig om den i fråga ställda optionsrätten, derigenom skulle uppstå möjlighet att — om man anser denna optionsrätt vara af någon vigt — sedermera få till stånd en sammanjemkning mellan kamrarna, om så skulle behövas.

Behovvet af ett stadgande om dylik optionsrätt för förre innehafvaren kan dock ej vara synnerligen starkt, emedan man ej gerna kan förmoda annat, än att Riksdagen med nöje skulle lemna en sådan innehafvare af apatitfyndighet förnyelse af rättigheten efter det trettio år gått till ända. Men på det nu nämnda sättet skapas emellertid en utväg att, om man så önskar, söka åstadkomma en sammanjemkning mellan kamrarnes beslut.

Detta är skälet för den framställning, som jag nu skall taga mig friheten att göra till Kammaren, nämligen »att Kammaren för sin del måtte besluta, att Kongl. Maj:ts framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen för tiden intill nästa lagtima Riksdag medgifver Kongl. Maj:t rätt att

dels åt svenske män bevilja tillstånd att mot en årlig afgäld och under de vilkor i öfrigt Kongl. Maj:t bestämmer, å kronojord inom visst å marken utatakadt område under en tid af högst trettio år med andras uteslutande med arbete belägga och sig tillgodogöra anträffade apatitfyndigheter;

dels åt sådana koncessionsinnehafvare för den tid, hvarunder koncessionen beviljats, till drifkraft för bearbetande af apatitfyndigheter upplåta i närheten af fyndstället belägna, af staten obegagnade vattenfall jämte erforderlig mark för vägar, för anläggning af verkstäder och arbetarebostäder samt för kraftledning, med skyldighet för koncessionsinnehafvaren att för sålunda åt honom upplåtna förmåner gälda visst årligt arrende, som bestämmes genom särskild uppskattning före upplåtelsens medgifvande».

Herr talman! Jag skall taga mig friheten att yrka proposition på bifall till detta förslag.

Vidare yttrades ej. Efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition biföll kammaren det af herr Jonsson sålunda framställda yrkande.

§ 2.

Härefter föredrogs bankoutskottets utlåtande, n:o 8, i anledning af väckta motioner om inrättande af ytterligare afdelningskontor af riksbanken.

Till utskottets behandling hade hänvisats fem särskilda, vid inne-

Om inrättande af ytterligare afdelningskontor af riksbanken.

Ang. upplåtelse af rätt till bearbetande af apatitfyndigheter.

(Forts.)

Om inrättande af ytterligare afdelningskontor af riksbanken varande riksdag inom Andra Kammaren om inrättande af nya afdelningskontor af riksbanken väckta motioner, afgifna af:

herr *Hahn* (n:o 14), som föreslagit,

(Forts.)

att Riksdagen måtte besluta inrätta ett afdelningskontor af riksbanken i *Örebro* under de vilkor och bestämmelser med afseende å kontorets verksamhet och rörelse, som bankofullmäktige egde föreskrifva;

herr *A. Johansson* i *Löfåsen* m. fl. (n:o 99), som yrkat,

att Riksdagen måtte besluta inrättande af ett riksbankens afdelningskontor för *Skaraborgs län* i *Mariestad* under samma vilkor, som vore gällande för senast inrättade afdelningskontor;

herr *E. Svensson* från *Karlskrona* m. fl. (n:o 41), som föreslagit,

att Riksdagen ville besluta, att ett afdelningskontor af riksbanken för *Blekinge län* må under år 1894 inrättas i staden *Karlskrona*, under de vilkor och bestämmelser med afseende på kontorets verksamhet och rörelse, som bankofullmäktige kunde komma att föreskrifva;

herr *A. G. Gyllensvärd* m. fl. (n:o 58), som hemställt,

att Riksdagen måtte besluta inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i *Halmstad* med det distrikt, som bankofullmäktige funne lämpligt att bestämma, samt under de vilkor i öfrigt, hvilka fullmäktige jemväl måtte ega att föreskrifva; och

herr *O. Larsson* i *Mörtlösa* m. fl. (n:o 62), som föreslagit,

att Riksdagen måtte besluta, att ett afdelningskontor af riksbanken måtte inrättas i *Linköping* för *Östergötlands län* under de vilkor och bestämmelser med afseende å kontorets verksamhet, som bankofullmäktige egde föreskrifva.

Under *punkten 1* hemstälde nu utskottet,

»att, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad i herr *Hahn*s ofvanberörda motion föreslagits, i staden *Örebro* må under loppet af år 1894 för *Örebro län* inrättas ett afdelningskontor af riksbanken under de vilkor och bestämmelser med afseende å kontorets verksamhet och rörelse, som bankofullmäktige ega föreskrifva».

Ordet begärdes af

Herr *Nilson* från *Lidköping*, som yttrade: Hos Riksdagen torde väl den åsigten numera kunna anses temligen stadgad, att riksbankens verksamhet efter hand bör utsträckas genom inrättande af afdelningskontor inom hvar och ett af rikets län. En sådan utsträckning kan emellertid ej ske på en gång, utan en viss varsamhet måste iakttagas.

Derför synas också bankofullmäktige och bankoutskottet hafva

sökt göra den meningen gällande, att ett dylikt afdelningskontor bör inrättas blott hvart annat år. Häremit har visserligen Företa Kam-^{Om inrättande af ytterligare afdelningskontor af riksbanken.}maren sökt göra en liten strejk genom sitt i förrgår fattade beslut, men jag förmodar, att Andra Kammaren skall veta att göra detta försök om intet.

(Forts.)

Sedan sålunda intet län hädanefter är utestängdt från möjligheten och förhoppningen att bli hugnadt med ett afdelningskontor af riksbanken, så komma numera striden och täfningen mellan de olika landsdelarne endast att gälla den tur och ordning, i hvilken de olika orterna skola komma i åtnjutande af den efterlängtade förmånen.

Bankoutskottet har denna gång i sitt val bestämt sig för att föreslå Örebro.

Jag vill visst ej förneka, att en del goda skäl finnas för detta förslag, men jag vågar dock påstå, att de skäl, som i en af de i ämnet afgifna motionerna åberopats till förmån för inrättande af ett afdelningskontor i Skaraborgs län, äro öfvervägande. Och bankofullmäktiges flertal har äfven uttalat sig i denna rigtning. Den omständigheten, att länets residensstad ligger mindre centralt och ej heller utgör medelpunkten för någon större affärs- eller industriel verksamhet, bör icke här tillmätas någon afgörande betydelse.

Hufvudsaken är, att Skaraborgs län i sin helhet intager ett synnerligen framstående rum i fråga om jordbruk och en mängd andra betydande näringar, för hvilkas fortgående utveckling det är af högsta behof påkalladt, att lätt och bekväm tillgång finnes på nödiga rörelsemedel.

Beträffande lämpligaste platsen för ett afdelningskontor inom detta län hafva visserligen förr olika meningar varit rådande, och en och annan torde måhända ännu hysa den åsigten, att länets residensstad icke är den allra lämpligaste, men då bankoutskottet och Riksdagen gång efter annan uttalat den meningen, att afdelningskontoren böra förläggas i residensstäderna, så hafva, hvad Skaraborgs län beträffar, dess representanter i Riksdagen för sin del accepterat denna mening och förenat sig om Mariestad. Detta hafva de så mycket lättare kunnat göra, som frågan om platsen för afdelningskontoret inom länet numera spelar en mycket underordnad rol. Jernvägsnätet inom länet är nämligen nu så utveckladt, att förbindelsen mellan länets skilda delar är särdeles bekväm och snabb.

Jag skulle, herr talman, väl vara frestad att, stödjande mig särskildt på det uttalande, som gjorts från bankofullmäktige, här yrka bifall till motionen rörande inrättande af ett afdelningskontor inom Skaraborgs län, men då jag väl vet, att ett sådant yrkande ej skulle tjena någonting till, så kall jag afstå härifrån och sluta med uttalande af den förhoppning, att Skaraborgs län nästa gång måtte ha bättre lycka än nu.

Vidare anförde

Herr Gumælius: Då den förre talaren slutade med att icke göra något yrkande, så kunde jag egentligen låta hans anförande passera utan genmäle. Jag skulle helt visst hafva gjort detta, om

Om inrättande
af ytterligare
afdelnings-
kontor af riks-
banken.
(Forts.)

han placerat sitt anförande vid nästa punkt, der han haft all anledning att säga åtskilliga vänliga och för framtiden fruktbara ord till förmån för Skaraborgs län och inrättandet af ett afdelningskontor inom detsamma. Då han nu emellertid placerat sitt anförande här, vid frågan om inrättande af ett afdelningskontor i Örebro, så ber jag att få fästa uppmärksamheten på att det icke går an, att de, som önska ett nytt afdelningskontor, splittra sig i denna sak.

Talaren sade, att Första Kammaren gjort strejk — uttrycket är icke mitt, utan hans — mot inrättande af ytterligare afdelningskontor i den ordning, som förut blifvit öfverenskommen, nemligen med minst ett för hvartannat år. Ja, Första Kammaren beslöt verkligen att icke antaga ett afdelningskontor i Örebro. Orsaken härtill var, att då den ende reservanten inom utskottet i kammaren uppträdde och talade för afslag, så vann han understöd icke blott af dem, som äro emot hvarje nytt afdelningskontors inrättande, utan ock af Skaraborgs läns höfding, som uppträdde och yrkade afslag, i hopp att Kammaren sedan skulle bifalla motionen om inrättande af ett afdelningskontor i Mariestad. Men han fann snart nog, att situationen icke var lämplig härför. Visserligen lyckades han med 5 rösters majoritet få den första punkten afslagen, men när sedan turen kom till Mariestad, fann han icke ens lämpligt att begära votering. Situationen är nemligen sådan, att vägen till ett afdelningskontor i Mariestad går nog genom ett afdelningskontor i Örebro.

Det anfördes både i Första Kammaren och äfven här i dag, att fullmäktiges flertal denna gång yttrat sig för inrättandet af det nya afdelningskontoret i Mariestad. Fullmäktiges flertal bestod i detta fall af 4 mot 3. Men de tre, som voro slagna till slantar som en obetydlig minoritet, voro de båda deputeraderna och vice deputeraden. Skall man nu söka att väga rösterna, så undrar jag, om icke de båda direktörerna och halfdirektören tillsammans kunna väga upp de fyra andra fullmäktige, som röstade för Mariestad. Talaren anförde i likhet med landshöfdingen i Skaraborgs län, att detta län är i många afseenden utmärkt, och det är sant. I det speciella afseende, som här är i fråga, har bankofullmäktiges flertal anført åtskilliga saker. Man finner deraf bland annat, att omkring 700,000 kronor utom kassakreditiven utgå från Göteborgskontoret till Skaraborgs län, men man finner också, att öfver 1 million kronor utgår i motsvarande poster från hufvudkontoret till Örebro län, och om Skaraborgs län är utmärkt ur denna synpunkt som ur så många andra, så torde dock medgifvas, att Örebro län ur denna synpunkt är egnadt att få företräde, i hvilken rigtning äfven de egentligen affärsvane medlemmarne af bankofullmäktige uttalat sig.

Såsom i betänkandet anförts, har Örebro den speciella förmånen, att der finnes att hyra en lämplig och för ett riksbankskontor särskildt afpassad banklokal. Denna är bygd efter anvisningar, lemnade af bankofullmäktige samt inredd och ordnad på ett utmärkt sätt för ifrågavarande ändamål. Man kunde sålunda slippa ifrån att inom få år erhålla en framställning om uppförande af ett hus för afdelningskontoret i Örebro. Detta synes mig vara en icke obetydlig fördel.

Emellertid har han ju alldeles rätt deri, den ärade talaren från

Vestergötland, liksom talaren från Vestergötland i Första Kammaren, att af bankofullmäktige 4 voro för Mariestad men endast 3 för Örebro. Men inom bankoutskottet hafva vi varit alldeles eniga om att Örebro nu borde komma i fråga, och det höjdes der ingen röst för någon annan plats, Ett föregående bankoutskott har också yttrat sig i samma riktning. Der funnos då två ledamöter, som voro från Skaraborgs län, men då de vägde skälen för och emot, sade de, att de visserligen ansågo önskligt, att utskottet beslutat sig för ett afdelningskontor inom nämnda län, men dock kunde de icke neka, att starkare skäl talade för Örebro. De slöto sig därför lojalt nog till majoritetens inom utskottet mening och röstade äfven för densamma här i kammaren. Andra Kammaren uttalade sig äfven i fjer för Örebro, ehuru frågan då föll på Första Kammarens motstånd. Man kan äfven säga, att Första Kammaren nu är nära nog för saken, ty minoriteten, som var endast 5 röster underlägsen majoriteten, har uttalat sig för Örebro, men ingen i voteringen och endast landshöfdingen under diskussionen har uttalat sig för att nu få ett afdelningskontor åt Skaraborgs län.

Om inrättande af ytterligare afdelningskontor af riksbanken.
(Forts.)

Det skäl, som anförts af de fyra bankofullmäktige, är det, att Göteborgskontoret omfattar fyra län, men man bör väl tänka på att oaktadt de afskärningar, som gjorts på hufvudkontorets verksamhetsområde, omfattar detta ändå 10 län eller större delen deraf, och jag tror det vore önskligt, att bankofullmäktige sluppe behandla alla lånefrågor i detalj för ett alltför vidsträckt område, utan i stället kunde mera odeladt egna sig åt sin verksamhet i stort.

Jag anser det sålunda som en fördel och icke som någon olägenhet, att det område, som sorterar direkt under bankofullmäktige och hvilket är ojemförligt större än det, som tillhör något annat kontor, kommer att begränsas.

Ur alla dessa synpunkter hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Hahn, Folke Andersson, Nilsson* i Råby, *Thermænius, Stjernspetz* och *Odell*.

Herr Elowson: Utgående från den allmänna grundsats, att riksbankskontor böra med varsamhet och försigtighet inrättas, har jag förut uttalat min mening om denna sak, och jag upprepar nu densamma, då jag säger, att jag instämmer i det uttalande som bankofullmäktige gjort, nemligen att i regeln ett nytt kontor icke bör inrättas oftare än hvar annat år. Man skulle sålunda nu kunna besluta inrättande af ett sådant kontor att öppnas under år 1894.

Det har emellertid satts i fråga, huru vida icke ett afdelningskontor borde inrättas inom Skaraborgs län för att minska det stora distrikt, som lyder under Göteborgskontoret. Men om man håller på den grundsats, som jag nyss uttalade, tror jag icke, att man bör vidtaga en sådan åtgärd, ty det är icke något tvifvel om att i närmaste framtid ett afdelningskontor kommer att inrättas i Halmstad, ett inom Skaraborgs län och möjligen ett också inom Elfsborgs län, hvilket emellertid torde komma sist i fråga. Skulle någon förminska-

Om inrättande af ytterligare afdelningskontor af riksbanken. (Forts.)

ning af det stora område som nu lyder under Göteborgskontoret, vara behöflig, kunde bankoutskottet ju tänka på denna sak, då det gäller att föreslå ändringar i bankreglementets 25 §, samt då bestämma att t. ex. Dalsland eller några delar deraf skulle hänföras till afdelningskontoret i Karlstad. Jag skall emellertid icke göra något yrkande derom; jag har endast velat fästa uppmärksamheten på denna sak.

Då det nu gäller att välja mellan de föreslagna afdelningskontoren, sluter jag mig till utskottets åsigt, att ett afdelningskontor bör inrättas i Örebro. Det är emellertid en sats i utskottets utlåtande, som föranledt mig att begära ordet. Utskottet har visserligen anfört goda skäl för Örebro, men ett af dessa skäl kan jag för min del icke gilla. I slutet af motiveringen heter det nemligen, »att med temligen stor visshet kan antagas, att riksbanken ej, i brist på tjenlig lokal, kan, såsom på andra platser, nödgas i Örebro uppföra egen bankbyggnad». Denna mening vill jag icke låta passera oanmärkt. Jag tror för min del icke, att det är riktigt att besluta det ena afdelningskontoret efter det andra utan att tänka på, att man förr eller senare måste bygga egna hus för dessa kontor så väl i den ena staden som i den andra. Man kan visserligen hyra lokaler, men dessa blifva icke fullt ändamålsenliga. Först och främst måste man naturligtvis hafva brandfria kassahvalf för general- eller hufvudkassan. Derjemte behövas brandfria hvalf för arkivet. Såsom vi veta har riksbanken en ganska vidlyftig bokföring, och vidlyftiga räakenskapshandlingar hopa sig därför inom kort. Dessa kunna tryggt förvaras endast inom brandfria hvalf. Äfven ombudsmannen har en del värdefulla handlingar om hand, och äfven dessa böra förvaras på ett fullt betryggande ställe. Det kan sålunda visserligen i pekuniärt hänseende vara fördelaktigt att hyra lokaler, men icke är det fullt ändamålsenligt eller fullt betryggande. Det bästa är nog att riksbanken smäningsom bygger hus i de städer, der afdelningskontor af riksbanken förläggas, och utan tvifvel kan riksbanken göra detta, om Riksdagen beslutar att för riksbankens egna ändamål bibehålla så stor del af bankvinsten, som derför erfordras.

Jag skulle nu visserligen kunna hemställa, att de ifrågavarande orden måtte ur motiveringen utgå, men voteringen härom skulle möjligen utfalla emot ett sådant yrkande, och då skulle man måhända framdeles kunna tolka detta så, att Riksdagen uttalat den mening, att afdelningskontoren icke böra hafva egna hus, utan logeras in i förhyrda lägenheter. För öfrigt tror jag att, om uppmärksamheten blott blifvit fäst härpå, man nog skall komma till insigt derom, att man förr eller senare icke kan undgå att bygga egna hus åt afdelningskontoren.

Beträffande sjelfva hufvudsaken delar jag, som sagdt, utskottets mening, att ett afdelningskontor bör under år 1894 inrättas i Örebro.

Herr Holmgren: Det var med anledning af representantens från Karlstad yttrande som jag ansåg mig böra begära ordet. Han framstälde anmärkning mot utskottets motivering i sista stycket af utlåtandet, der utskottet framhåller att i Örebro finnes banklokal att hyra. Bland de af motionärerna föreslagna afdelningskontor har utskottet

ansett, att Örebro denna gång borde komma i fråga. Nu säger den ärade talaren, att man visserligen kan hyra lokaler, men de äro i allmänhet icke fullt ändamålsenliga. Enligt utskottet lemnade upplysningar är emellertid den ifrågavarande lokalen i Örebro fullt lämplig. Under sådana förhållanden är det väl förmånligast att förlägga det afdelningskontor, som skall inrättas, till denna plats och vänta med inrättande af afdelningskontor på andra håll, der det, så vidt man vet, icke finnes lämpliga lokaler att hyra. Visserligen kan man säga, att riksbanken bör sjelf bygga hus i de städer, der afdelningskontor inrättas, men nog är det väl bättre, om lämpliga lokaler finnas att hyra, såsom i Örebro är fallet.

Om inrättande af ytterligare afdelningskontor af riksbanken.
(Forts.)

För öfrigt har utskottet utan meningsskiljaktighet förklarar sig för ett afdelningskontor i Örebro, hufvudsakligen af det skäl, att Örebro län har så stor affärsverksamhet och att der finnas företag, som kräfva stor penningomsättning, till följd hvaraf der kan beräknas stor lånerörelse och man derigenom kan vänta, att kontoret skall bära sig bättre än om det förlades på annat håll. Visserligen föreslog bankofullmäktiges flertal inrättandet af ett afdelningskontor i Mariestad, men det är att märka att tre af fullmäktiges ledamöter reserverade sig deremot och förordade Örebro, och de skäl, som flertalet fullmäktige hufvudsakligen anfört för sin åsigt, äro att de afdelningskontor, som på senare tider inrättats, med sina låneområden tillhört hufvudkontoret, hvarför fullmäktige ansågo, att Skaraborgs län nu borde ifrågakomma, emedan detta län med sin lånerörelse tillhör afdelningskontoret i Göteborg, och ansågo fullmäktige att Göteborgskontorets låneområde borde minskas. Men man bör äfven taga hänsyn till ortens aflägsenhet från det riksbankskontor, till hvilket den hör, och Örebro län ligger längre från hufvudkontoret än Skaraborgs län från Göteborg.

Jag skall nu icke längre upptaga kammarens tid.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Svensson från Karlskrona: Lifligt öfvertygad, som jag är, att inrättandet af afdelningskontor i landsorten är till fördel så väl för näringslivet i landet som för riksbanken, kan jag icke annat än uttala min tillfredsställelse öfver att bankoutskottet föreslagit, att ett afdelningskontor skall nästa år inrättas. Jag hade visserligen hoppats att få något uttalande från utskottet till förmån för det afdelningskontor, om hvars inrättande jag väckt motion; men då jag hyser den förhoppning att, då, såsom vice ordföranden i utskottet nyss sade, vägen till ett afdelningskontor i Mariestad går öfver Örebro, vägen till ett afdelningskontor i Karlskrona möjligen äfven kan gå öfver Örebro, skall jag icke yrka afslag å utskottets hemställan.

Men jag ber att få framhålla de starka skäl, som särskildt vid 1891 års riksdag anfördes för inrättande af ett afdelningskontor i Karlskrona. Karlskrona är, som vi veta, flottans hufvudstation, och der omsättas följaktligen mycket stora summor af statsmedel. Dessutom är Blekinge ett mycket starkt brännvinsproducerande län, till följd hvaraf stora belopp insättas i landtränteriet. Vidare har Karlskrona derjemte en ganska stor affärsrörelse, sedan vi fått två jernbanor dit,

Om inrättande
af ytterligare
afdelnings-
kontor af riks-
banken.
(Forts.)

och vi hoppas snart få en tredje i dess närhet. Det är således starka skäl, som tala för att man icke längre skall behöfva vänta på inrättande af ett afdelningskontor i Karlskrona.

Här har anförts såsom skäl för att nu inrätta ett afdelningskontor i Örebro, att der finnes en för ändamålet passande byggnad. Detta skäl för inrättande af afdelningskontor finnes, såsom en representant från det län jag tillhör redan under förlidet år framhöll, äfven för Karlskrona.

Jag har, som sagdt, icke här velat yrka afslag å utskottets hemställan, hufvudsakligen af det skäl, att Andra Kammaren förra året uttalade sig för Örebro och att i år en stark minoritet i Första Kam- maren äfven uttalat sig därför. Ett försök att åstadkomma ändring häri skulle blott föranleda splittring, men jag har velat yttra mig, på det att, nästa gång ett riksbankens afdelningskontor kommer i fråga att inrättas, Karlskrona då måtte ihågkommas.

Herr Romberg instämde häruti.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition, biföll kammaren utskottets hemställan.

Utskottet hemställde vidare under *punkten 2*, att öfriga ofvanberörda motioner ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

I fråga härom anförde

Herr Johansson i Löfåsen: Att Skaraborgs län är i behof af ett afdelningskontor af riksbanken för att få ett ökadtt rörelsekapital, derom vittna icke allenast de upprepade motionerna, utan det har äfven blifvit erkändt af bankofullmäktige, ty redan 1884 ansågo bankofullmäktige att, för att underlätta afdelningskontoret i Göteborg och minska dess distrikt, ett kontor borde inrättas i Vestergötland.

Äfven nu ha fullmäktige tillstyrkt inrättande af ett afdelningskontor för Skaraborgs län. Att Skaraborgs län icke obetydligt anlitar kontoret i Göteborg synes af en uppgift, som finnes i förevarande betänkande, att ett belopp af 823,973 kronor är utlemnadt från Göteborgskontoret till låntagare inom Skaraborgs län; att icke större belopp blifvit använda beror naturligtvis på Skaraborgs läns allt för långa afstånd från Göteborg, hvilket gör, dels att låntagare hellre anlita den enskilda bank, som finnes i länet, och dels svårigheten för kontorets styrelse att på så långt afstånd kunna bedöma låntagarnes säkerhet och därför ofta nödgas afslå insända låneansökningar.

Oaktadt fullmäktiges tillstyrkan, har utskottet ändå icke funnit skäl tillstyrka ett afdelningskontor för Skaraborgs län, hufvudsakligen, som det tyckes, af det skäl att residensstaden Mariestad icke är centralt belägen, och att detta samhälle icke är medelpunkten för någon större affärs- eller industriel verksamhet, men att icke obetydlig affärsrörelse existerar i Mariestad och dess omedelbara närhet, det har jag sökt visa i min motion. För öfrigt är Mariestad genom direkta

jernvägar satt i förbindelse med alla delar af länet, och är det således mycket lätt för länets jordbrukare, hvilka kanske äro i största behof af bättre tillgång på rörelsekapital, att få personligen uträtta sina bankaffärer.

Om inrättande af ytterligare afdelningskontor af riksbanken.

Under förhoppning att, nästa gång ett riksbankens afdelningskontor kommer i fråga, Mariestad då måtte blifva ihågkommet, skall jag nu icke göra något yrkande.

(Forts.)

Vidare yttrades icke. Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Föredrogs och bifölls Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande (n:o 16) i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning, åsyftande befrielse för fattigvårdssyrelse i gränskommun från dess befattning med fortskaffande af från grannlanden hitförpassade nödstälde svenske undersåtar m. m.; och skulle detta beslut, jemlikt 63 § 3 mom. riksdagsordningen, genom utdrag af protokollet delgifvas medkammaren.

§ 4.

Föredrogs vidare Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande (n:o 17) i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring i gällande bestämmelser rörande fångars användning till förrättande af handräckningsgöromål inom fångvårdsanstalterna.

Utskottet hemställde i detta utlåtande, att förevarande, inom Andra Kammaren af herr *J. Andersson* i Ölsund väckta motion, n:o 218, icke måtte föranleda någon kammarens åtgärd.

Ordet begärdes af motionären

Herr Andersson i Ölsund, som yttrade: I min ifrågavarande motion har jag uppgifvit anledningen till, hvarför jag kommit att framlägga densamma för Riksdagen.

Det torde icke gerna kunna af någon bestridas, att missförhållanden sådana som det, hvilket egt rum vid ett af våra kronohäkten och hvilket jag omnämmt i min motion, äro för rättskipningens gång samt ordningens upprätthållande inom fångelserna synnerligen skadliga och vådliga. Det gläder mig verkligen, att utskottet i sitt utlåtande gerna medgifvit, att, åtminstone med afseende å ransakningsfångar, det skulle vara förmånligt, om sådan anordning kunde åvägbringas, att hvarken dylika fångar själfva begagnades vid verkställandet af handräckningsgöromål inom fångelserna, ej heller andra fångar blefve använda till sådant arbete i celler, der ransakningsfångar förvaras. Otvifvelaktigt ligger ock största faran i förevarande hänseende deruti, att ransakningsfångar under vissa vilkor kunna

begagnas vid handräkningsgöromålen, och jag tror att utskottet utan fruktan hvarken för att den nuvarande fängelsepersonalen skulle blifva öfveransträngd eller för att densamma skulle behöfva förstärkas, i hvilket sistnämnda fall naturligen ökade kostnader skulle uppstå, jag tror, säger jag, att utskottet utan dylik fruktan skulle kunna hafva tillstyrkt en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring i gällande bestämmelser rörande åtminstone ransakningsfångars användande vid handräkningsgöromålen inom fängelserna. Emellertid har nu utskottet helt och hållet afstyrkt min motion samt ansett, att genom ett klokt och omsorgsfullt handhafvande af bevakningstjänsterna inom fängelserna sådana missförhållanden som de af mig anförda böra äfven under nuvarande förhållanden kunna i tillfredsställande mån förekommas. Då jag nu icke har någon utsigt att kammaren skall bifalla min motion, får jag väl också, likasom utskottet, hoppas, att genom klokhet och omsorgsfullhet vid fängelsebevakningen missförhållanden af det slag, jag i min motion omnämnt, skola kunna äfven under nuvarande förhållanden förekommas; men jag har ansett det vara min pligt att påvisa dylika missförhållanden och för Riksdagen framlägga min ifrågavarande motion.

Vidare anfördes icke. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 5.

*Ang. inskrän-
kande af latin-
skrifningen
vid de allmän-
na läroverken
m. m.*

I ordningen förekom härnäst Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande (n:o 18) i anledning af väckt motion om latinskrifningens upphörande vid de allmänna läroverken.

Med föranledande af berörda, inom Andra Kammaren af herr *P. Waldenström* afgifna motion, n:o 153, hemställde utskottet i detta utlåtande:

»att kammaren må för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse anhåller, att Kongl. Maj:t täcktes med afseende på undervisningen vid de allmänna läroverken vidtaga sådana anordningar, att latin-skrifning icke må åläggas lärjungarne på annan tid än de åt undervisningen i latin anslagna lärotimmarne, och att i sammanhang dermed det skriftliga öfversättningsproffet från svenska till latin i mogenhetsexamen må bortfalla.»

Häremot hade reservationer anförts

af herr *Östberg*, som ansett: att utskottet bort inskränka sig till att hemställa,

att kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att det skriftliga öfversättningsproffet från svenska till latin i mogenhetsexamen måtte afskaffas;

samt af herr *J. Persson* från Arboga i afseende å vissa delar af motiveringen.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde

Chefen för eklestiasitikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: För att klargöra min ställning i den föreligande frågan, ber jag att få yttra några ord. Som herrarne väl minnas, hade senast vid 1890 års riksdag Kongl. Maj:t vid framläggande af läroverksfrågan förklarar, att han ämnade låta det förutvarande öfversättningsproffet från svenska till latin utbytas mot dylikt från latin till svenska. Riksdagen icke blott lemnade denna Kongl. Maj:ts förklaring utan erinran, utan förmålde sig till och med instämma med Kongl. Maj:t härutinnan. Vid förra årets lagtima riksdag hade jag tillfälle att såväl i anförandet till statsrådsprotokoliet rörande den då framlagda läroverksfrågan som i mina anföranden i kamrarna, med hänvisning till det förslag som den tillsatta skollagskomiteén afgifvit, gifva till känna att jag betraktade denna fråga såsom en afgjord sak. Vid denna uppfattning står jag naturligtvis fortfarande fast.

Har jag då följt något slags förhållningspolitik, efter som jag hittills icke vidtagit några åtgärder i denna fråga? Ingalunda — jag har tvärtom varit ledd af fullt lojala bevekelsegrunder. Hade det blott varit fråga om en enkel expeditionsåtgärd, så skulle denna redan hafva vidtagits; men det är icke så. Såsom herrarne torde erinra sig, var syftet med den föreslagna ändringen det, att den mera grammatikaliska behandlingen af latinet, som hittills egt rum, skulle inskränkas, på det lärjungarne i stället skulle få tillfälle till mera omfattande litteraturläsning. För detta ändamål erfordras åtskilliga jemkningar i undervisningsplanen. Jag erkänner med tacksamhet, att utskottet också gjort detta medgifvande. Blott den skilnad råder mellan mig och utskottet, att jag icke kan anse, att dessa jemkningar och ändringar äro så lätta att åstadkomma. Skall man söka att vinna det önskade målet, måste man först tänka på någon liten jemkning i kurserna. Detta åter leder lätt till jemkning i timmarna för ämnet i de särskilda klasserna. När man skall vidtaga denna åtgärd, måste man äfven känna till läsarets längd. Skollagekomiteén har också under beräkning af ett till 39 veckor förlängdt läsår vidtagit ändringar både i afseende å kurser och i afseende å timmarnes fördelning för ämnet inom de särskilda klasserna. Det har jemväl i sammanhang härmed, såsom äfven af komiteén föreslagits, varit afsedt, att det nya öfversättningsproffet från latin till svenska icke skulle ovilkorligen behöfva vara godkändt för att en lärjunge på B-linien skulle få tillträde till den muntliga mogenhetsexamen. I samband med detta förslag står äfven ett annat, eller att lärjungarne på B-linien skola undergå ett matematiskt skrifprof i studentexamen, hvilket nu icke sker. På samma gång skulle på latinlinien införas ett tyskt öfversättningsprof, d. v. s. från svenska till tyska, som nu icke förekommer annat än som fakultativt. Detta allt gör, att när man skall taga hand om denna sak, märker man oafåtligt, huru det ena binder det andra. Dertill kommer, mine herrar, att för genomförandet af den ifrågasatta förändringen med det latinska skrifproffet fordras en öfvergångstid af icke mindre än två år. Lärjungarne måste ovilkorligen hafva den tiden på sig för att bereda sig för det nya profvet.

*Ang. inskrän-
kande af latin-
skrifningen
vid de allmän-
na läroverken
m. m.
(Forts.)*

Ang. inskrän-
kande af latin-
skrifningen
vid de allmän-
na läroverken
m. m.

(Forts.)

Skulle man icke gifva dem den beredsetiden, skulle många af dem oförskyldt falla igenom i skrifningen i studentexamen. Af alla dessa skäl torde herrarne finna, att man behöfver stå på någorlunda fast mark, innan man griper sig an med ifrågavarande ärende. Allra minst synes mig Andra Kammaren i detta afseende hafva skäl till någon särskild otålighet. Andra Kammaren har vid åtskilliga tillfällen uttalat sin uppfattning om att latinet borde uppflyttas från fjerde till sjetten klassen. Under sådana förhållanden skulle naturligtvis denna fråga om öfversättningsprovet behöfva prövas från en alldeles ny synpunkt, och då skulle det verkligen kunna vara möjligt, att hela utbytet af ett svenskt-latinskt öfversättningsprof mot ett latinskt-svenskt, såsom motionären också sagt, skulle visa sig ändamålslost.

Om jag nu öfvergår till en granskning af utskottets kläm, måste jag i enlighet med hvad jag nyss sagt anse, att utskottets hemställan om att det skriftliga öfversättningsprovet från svenska till latin i mogenhetsexamen måtte bortfalla, i det hela kan anses vara temligen öfverflödig. Ingenting nämnes der om den nya formen för öfversättningsprovet, men då utskottet åtminstone i sin motivering antydt, att det skulle blifva föremål för en ny pröfning, huruvida i stället för nuvarande prof skulle införas öfversättning från latin till svenska, synes mig utskottet föreslå någonting, som står i strid mot hvad Kongl. Maj:t och Riksdagen hittills måste anses vara ense om. Och slutligen då utskottet föreslår, att vid allmänna läroverken skulle vidtagas sådana anordningar, att latinskrifning icke må åläggas lärjungarne på annan tid, än på de åt undervisningen i latin anslagna lärotimmarne, så måste jag anse, att utskottet inbjuder Kammaren att ge sig in på rent metodiska föreskrifter för ett ämnes behandling. Det bör väl vara en lärares afgörande förbehållet, huruvida han någon gång skulle vilja gifva lärjungarne till hemarbete i stället för något annat en öfversättning, och detta äfven en ifrån svenska till latin. Det bör väl vara Kongl. Maj:t förbehållet att pröfva, om t. ex., såsom komiterade föreslagit, det kan vara lämpligt att hvarje månad anordna tre särskilda skrifdagar, just för att lärjungarnes hemarbete med skrifningar må kunna lättas. Det må väl vara Kongl. Maj:t förbehållet att ordna och lärarne att tillämpa allt sådant, utan att Riksdagen bör anse behöfligt att derom uttala sin särskilda mening.

Herr Persson från Arboga: Såsom af utskottets utlåtande ses, har jag såsom ledamot af detta utskott visserligen kunnat biträda det slut, hvartill utskottet kommit, men deremot funnit mig föranlåten att anteckna min reservation mot vissa delar af motiveringen. Denna reservation afser hufvudsakligen det stycke på 8:de sidan af utskottets utlåtande, som börjar med orden: »Det tillämnade utbytandet» och slutar med orden »må vara påkallade». I detta stycke afböjer utskottet att göra ett bestämdt uttalande med afseende på motionärens påstående, att det ifrågasatta utbytandet af det latinska öfversättningsprovet i mogenhetsexamen skulle vara ändamålslost. Jag har reserverat mig mot detta utskottets förfarande af det skäl, att jag anser, att utskottet, när motionären gjort ett så bestämdt uttalande,

både bort och kunnat äfven å sin sida göra ett slikt uttalande, antingen så, att utskottet med skäl visat ohållbarheten af motionärens påstående eller också understödt detsamma. För min del delar jag af fullaste öfvertygelse den åsigt, som motionären uttalat, då han finner detta utbyte vara ändamålslost. Utskottet har måst medgifva, att han för denna sin åsigt bjudit beaktansvärda skäl. För min del vågar jag anse, att dessa skäl äro rent af afgörande för frågan; och om så icke vore, skulle det hafva sin fulla giltighet, hvad herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nyss anförde, att utskottet, kammaren och Riksdagen sakna all befogenhet att nu å nyo komma med en framställning rörande en fråga, som förut varit af Riksdagen flerfaldiga gånger afgjord, och i hvilken äfven Kongl. Maj:t förklarar sig instämma med Riksdagen. Motionären har sagt, att det ifrågasatta öfversättningsprovet från latin till modersmålet i mogenhetsexamen är ändamålslost, därför att det icke behöfves såsom prof på lärjungens kunskaper i latinska språket, ty dessa kunskaper utrönas tillräckligt i den muntliga mogenhetsexamen. Han har vidare anført, att det icke heller behöfves för att utröna examinandens förmåga att skriftligen behandla modersmålet; ty i det afseendet är han underkastad ett annat vida mer effektivt prof. Då måste man göra sig den frågan: för hvilket ändamål skulle denna nyhet införas? Man kan härvid anmärka, att Riksdagen tre gånger förut uttalat sin anslutning till denna åtgärd och att Kongl. Maj:t lika många gånger förklarar sig vara sinnad att vidtaga densamma. Det vill dock synas, som om man dervid låtit den stora frågan om en fullständig omorganisering af de allmänna läroverken helt och hållet undanskymma betydelsen af den detaljfråga, som nu är föremål för öfverläggning. Vid de föregående tillfällen, då Riksdagen anslutit sig till den meningen, att det skulle vara en fördel, om i mogenhetsexamen det latinska öfversättningsprovet finge utbytas mot en skriftlig öfversättning från latin till svenska, har man egnat denna detalj så liten uppmärksamhet, att man i sjelfva verket icke gjort klart för sig hvad den saken innebär. Inom lärarekretsar har frågan behandlats på ett helt annat sätt. Den har på senare tider vid större och mindre läraremöten och inom enskilda lärarekretsar mycket flitigt diskuterats; och så vidt min kännedom går, hafva meningarne allt mera samlat sig kring den åsigten, att om det hittills öfliga öfversättningsprovet från svenska till latin komme att utbytas mot ett öfversättningsprof från latin till svenska, så skulle alldeles ingenting vara vunnit, hvarken i fråga om att bereda lärjungarna någon lättnad i hemarbetet under den föregående studietiden, ej heller med afseende på lämpligheten och effektiviteten af provet i mogenhetsexamen.

Det är sant, att, då domkapitlen, läroverkskollegierna och åtskilliga andra myndigheter tillåtos att yttra sig angående det senast utarbetade förslaget till stadgar för de allmänna läroverken, de nämnda myndigheterna i allmänhet icke uttalade sig angående denna fråga. Detta har sin naturliga förklaring deri, att den saken var upptagen bland de grunder, efter hvilka den senaste läroverkskomitén hade att utföra sitt arbete, och då denna grund således var fastslagen, ansågo de ifrågavarande myndigheterna sig icke hafva någon befogenhet att

Ang. inskränkande af latin-skrifningen vid de allmänna läroverken m. m.

(Forts.)

Ang. inskrän-
kande af latin-
skrifningen
vid de allmän-
na läroverken
m. m.

(Forts.)

derom yttra sig. På ett och annat håll hafva dock afvikelser från denna regel gjort sig gällande, och i det afseendet är jag i tillfälle att åberopa särskildt läroverkskollegiet i Upsala, som på det allra bestämdaste uttalat sig emot den föreslagna åtgärden, ett uttalande, i hvilket domkapitlet i Upsala till alla delar instämt. Då detta läroverkskollegiets uttalande är synnerligen belysande för frågan, skall jag tillåta mig att ur kollegiets yttrande uppläsa de viktigaste af de anmärkningar, som inom kollegiet framställes mot förslaget att i stället för det latinska öfversättningsprovet i mogenhetsexamen införa en skriftlig öfversättning från latin till svenska. Om en dylik öfversättning såges, bland annat: »att den synes obehöflig, då dermed icke ådagaläggas annat än hvad som i den muntliga examen blir föremål för pröfning, hvilket äfven torde få anses erkändt derigenom, att liknande prof ej blifvit för de öfriga språken ifrågasatta; att, om man, för att åstadkomma en olikhet, sträcker anspråken utöfver dem, som i allmänhet med fog ställas på en muntlig öfversättning, så att en verkligt mönstergill svensk språkbehandling anses böra krävas, uppgiften till följd af de båda språkens synnerligen olika skaplynne blir så svår, att, såvida ej den lättaste text väljes, ett tillfredsställande resultat endast kan åstadkommas af dem, som äro särskildt begåfvade för behandling af det svenska språket, att i följd deraf också det betyg, som därför afgifves, så snart det går utöfver ett enkelt godkännande, blir betyg öfver färdighet i svenska språket snarare än i latin; att öfningarna inom läroverket, i fall de bedrifvas i nämnda syfte, blifva så betungande för både lärjungar och lärare, att de nuvarande med dem icke kunna jämföras». — Åtskilliga andra ganska betydelsefulla anmärkningar framställas äfven; men jag vill icke trötta Kammaren med att uppläsa flera. Det nu anförda synes mig så fullkomligt träffa sakens innersta kärna, att någon tvekan svårligen längre kan råda, åtminstone icke bland skolmän, derom, att det ifrågasatta utbyttandet af det latinska öfversättningsprovet mot en skriftlig öfversättning från latin till svenska icke skulle medföra något väsentligt gagn för undervisningen. Jag vill visst icke förneka all nytta af att tidtals anställa öfningar i skriftlig öfversättning från ett främmande språk till modersmålet; men jag måste på det bestämdaste förneka, att dessa öfningar hafva en så väsentlig betydelse, att de böra göras till föremål för särskild pröfning i afgangsexamen, allra helst som den beredelse, som skulle erfordras för ett sådant prof, skulle kräva mycken tid och förrycka undervisningen i ämnet för öfrigt. Det står för mig alldeles klart, att om ett sådant prof komme att införas, så mycket arbete behöfde egnas åt beredelsen dertill, att en synnerligen värdefull tid derigenom skulle förespillas utan att medföra någon synnerligt stor nytta.

Motionären har i detta afseende nämnt, att lika väl som man öfvar lärjungarne med att öfversätta från latin till svenska, kan man öfva dem med att öfversätta från ett annat främmande språk till svenska. Ja, detta blir ju en sak, som hör till undervisningen i modersmålet och de skriftliga öfningarna i modersmålet, men som alldeles icke bör få belamra undervisningen i latin. Hade jag icke haft denna uppfattning om olämpligheten af det ifrågasatta utbyttet, skulle jag för min del alldeles icke kunnat vara med om utskottets förslag;

hellre skulle jag då hafva anslutit mig till deras mening, som yrka på bibehållande af det latinska öfversättningsprofvet. Jag är nemligen öfvvertygad om att — åtminstone med de låga fordringar, som numera ställas på abiturienterna i det latinska öfversättningsprofvet — det är lättare för dem att bestå detta prof, än det skulle blifva för dem att bestå det motsatta öfversättningsprofvet från latin till svenska. Jag ser således i ett sådant utbyte icke någon vinst hvarken med afseende å bildningsresultatet eller med afseende å den lättnad, som man ansett vara behöflig för lärjungarne. Deremot skulle en mycket betänklig olägenhet följa deraf, nemligen den att utrymme icke skulle vinnas att bereda en väl behöflig förstärkning åt undervisningen i de två läroämnen, som i utskottets utlåtande framhållits såsom de, hvilka i synnerhet behöfde en sådan förstärkning, nemligen franska språket och matematiken.

Framstående skolmän hafva med rätta framhållit, att latinet för närvarande utgör det mest centrala ämnet på latinlinien och att således, om detta ämnes ställning försvagas derhän, att det ej längre förmår fylla sin uppgift såsom formelt bildningsmedel, latinlinien i sin helhet skall komma i en så ofördelaktig ställning i jämförelse med reallinien, att bildningsresultatet på den förra måste komma att ligga betydligt under det bildningsresultat, som vinnes på den senare linien. Denna anmärkning skulle för mig vara afgörande i frågan, derest jag icke såge en möjlighet att ersätta latinets betydelse i berörda hänseende genom ett annat språk, nemligen franskan. Visserligen är den tid, som nu är anslagen åt franska språket, mycket ringa i jämförelse med den tid, som är anslagen åt latinet: men jag tror likväl, att om latinskrifningen borttoges eller reducerades till mått, som är möjligt att fylla genom att förlägga den till sjelfva lärotimmarne i latin, och om den tid, som derigenom vunnas, ansloges till något ökade öfningar i fransk skrifning, så skulle franska språket vara i stånd att öfvertaga den roll, som latinet hittills ansetts på ett synnerligen förträffligt sätt fylla, nemligen att i eminent grad sörja för lärjungarnes formella bildning. Att franskan under nuvarande förhållanden icke förmår detta, är alldeles icke att undra öfver, om man tager i betraktande — hvad som också nämnes i utskottets utlåtande — att under hela lärotiden en lärjunge får utföra endast 33 franska hemtemata, under det att han får utföra dylika temata på latin till ett antal af icke mindre än 132. Att en så olika fördelning af det mått af skriftliga öfningar, som i hvartdera ämnet anställas, måste menligt inverka på resultatet af undervisningen i franskan, är ju alldeles påtagligt. Också visar en blick på de i den officiella statistiken meddelade uppgifterna om de lärjungar från allmänna läroverk, hvilka under de fem senaste åren, för hvilka dylika statistiska uppgifter finnas att tillgå, blifvit underkända i skrifningarne till mogenhetsexamen, att antalet underkända i latin är mycket ringa — föga öfver 4 proc. — i jämförelse med antalet underkända i den franska skrifningen, hvilket går till inemot 10.5 proc.

Hvad utskottets förslag beträffar, skall jag för min del inskränka mig till att betyga herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet min tacksamhet för den välvilja, hvarmed han mottagit det samma. Särskildt måste man vara honom tacksam för hans till-

*Ang. inskrän-
kande af latin-
skrifningen
vid de allmän-
na läroverken
m. m.* kännagifvande, att, så snart omständigheterna sådant medgifva, den åtgärd kommer att vidtagas, som så länge varit önskad och väntad, nemligen det latinska öfversättningsprofvets borttagande.

Jag skall nu icke längre upptaga kammarens tid, utan anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr Waldenström: Jag tror icke, att herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet hade fullt skäl att klaga öfver otålighet hos Andra Kammaren, för den händelse Andra Kammaren skulle godkänna utskottets förslag i den här föreliggande frågan. Det var nemligen redan år 1873, som Riksdagen i underdånig skrifvelse begärde, att Kongl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande, huruvida icke fordringarne i afgangsexamen vid rikets elementarläroverk kunde ändras på det sätt, att öfversättningsprovet från svenska till latin utbyttes mot en öfversättning från latin till svenska. Det är således nu 20 år, sedan den första skrifvelsen derom utgick från Riksdagen till Kongl. Maj:t. Sedan har Kongl. Maj:t vid flera tillfällen sagt, att han är sinnad att taga bort det skriftliga latinprovet i mogenhetsexamen, och det nuvarande statsrådet har äfven förut förklarat sig anse det för en afgjord sak. Om då Andra Kammaren skulle tycka, att en påminnelse kunde behövas vid det här laget, tror jag icke, att man med skäl kan klaga öfver otålighet.

För min enskilda del skulle jag anse det vara af mycket stor betydelse för våra läroverk, om hela latinfrågan snart kunde ordnas på ett tillfredsställande sätt. Jag står i denna sak fortfarande kvar på den ståndpunkt, som jag flera gånger förut gifvit till känna, det vill säga, jag anser, att latinet kunde och borde framflyttas till sjette klassen. Jag har alltid satt mig emot att sammanbinda denna fråga med löneregleringen för lärarne, ty detta är två alldeles skilda saker. Men det skulle enligt min åsigt vara till stor välsignelse för läroverken, om en sådan framflyttning skedde. Jag inser dock mycket väl, att detta skulle hafva till följd mycket omfattande förändringar uti undervisningsplanen för öfrigt, och de kunna icke ske så tvärt. Men hvad beträffar denna särskilda sak — att taga bort det latinska öfversättningsprovet från mogenhetsexamen och de latinska skrifningarne från undervisningsplanen — så skulle det kunna ske utan synnerligen stora förändringar för öfrigt och äfven utan synnerligen stort besvär.

Jag har i min motion framhållit åtskilliga skäl, hvarför det borde ske. Först och främst har latinskrifningen vid läroverken nu icke alls samma betydelse, som den förr i tiden hade, då egentligen icke andra öfversättningar ifrån modersmålet till främmande språk förekommo än öfversättningar från modersmålet till latin. Vidare läste man på den tiden mycket mer latin än nu och hade således mycket bättre förutsättningar för att kunna skriva latin, än hvad man för närvarande har.

Jag behöfver väl icke frukta, att någon af herrarne skall tro, att jag väckt denna motion af något slags afvoghet mot latinstudiet. Tvärtom, jag har älskat latinets studium i alla tider, jag har läst latin, jag har skrivit latin, jag har talat latin kanske mer än de fleste; jag

har lefvat på latin, kan jag säga, men detta hindrar mig icke att inse, att det vore en välgerning för skolorna — i synnerhet då man betraktar saken från den synpunkten, att ju icke alla lärjungar och icke ens flertalet hafva en afgjord fallenhet för latinstudiet — att, säger jag, det skulle vara af stort värde för läroverken, om latinskrifningen komme bort.

Jag har vidare i min motion visat — och utskottet har också betonat detsamma — att den tid, som nu användes till latinskrifning, skulle med mycket större fördel för lärjungarnes bildning kunna användas till öfversättning från svenska språket till något af de lefvande språken.

Hvad nu beträffar frågan om utbyte af öfversättningsproffet från svenska till latin mot ett från latin till svenska, så har jag alltid varit emot ett sådant utbyte, dels emedan jag ansett, att det i allmänhet icke skulle lända till någon lättnad för lärjungarne, dels emedan jag icke kunnat begripa, hvad ändamålet dermed skulle vara. Jag har i min motion framhållit — och herr Persson har nyss kraftigt betonat detsamma — att det icke behöfves något sådant skrifligt prof för att utröna lärjungens kunskap och förmåga att öfversätta från latin till svenska. Det är mycket lättare och förenadt med mindre tidsspilla att utröna detta genom att låta honom öfversätta muntligt.

Den enda betydelse, som detta prof skulle hafva, vore att pröfva hans förmåga att behandla modersmålet. Men för att pröfva denna hans förmåga har man det svenska kriaproffet.

Utskottet säger, att jag gjort mig skyldig till öfverdrift, då jag sagt, att »latinskrifningen borde helt och hållet borttagas från undervisningsplanen». Men utskottet menar, att »öfverdriften torde ligga mera i uttrycket än i tanken», emedan »motionären förmodligen endast afsett den latinskrifning, som enligt undervisningsplanen skall af lärjungarne utföras i hemmet eller på tid utom lärotimmarne». Jag vill på detta endast svara, att jag i verkligheten icke gjort mig skyldig till någon öfverdrift, hvarken i tanken eller i uttrycket. Ty den latinskrifning, som förekommer i *undervisningsplanen*, består just i dessa öfversättningar utom de vanliga lärotimmarna från svenska till latin. Några andra latinskrifningar förekomma icke i undervisningsplanen.

Herr statsrådet sade, att om kammaren antog utskottets betänkande, skulle kammaren derigenom fatta beslut i en rent metodisk fråga, och kammaren borde icke försöka hindra Kongl. Maj:t att lemna de föreskrifter för sjelfva undervisningen, som kunde vara gagneliga för studiet af det latinska språket. Ja, naturligtvis kan Riksdagen icke hindra Kongl. Maj:t att utfärda sådana föreskrifter, ty denna sak hör till ett område, der Kongl. Maj:t eger rätt att göra som han vill. Men Riksdagen kan hos Kongl. Maj:t uttala *sin* mening och *anhålla*, att Kongl. Maj:t måtte ändra undervisningsplanen så eller så. Det är ock endast detta, som sker, om utskottets förslag antages.

Jag tror för resten icke, att det skulle vara så alldeles oskyldigt, om det fortfarande stode lärare i latin öppet att utom den egentliga undervisningstiden i skolan ibland *älägga* lärjungarne skriföfningar

Ang. inskränkande af latinskrifningen vid de allmänna läroverken m. m.

(Forts.)

Ang. inskrän-
kande af latin-
skrifningen
vid de allmän-
na läroverken
m. m.

(Forts.)

uti hemmen. Mången latinlärare skulle säkert använda denna till-
låtelse på ett sätt, som alls icke vore gagneligt för lärjungarne eller
undervisningen öfverhufvud. Det vore därför icke alls oändamåls-
enligt, om ett bestämdt förbud utfärdades mot sådant.

Naturligtvis kan jag icke hafva haft till syfte att hindra en lärare
att, då han läser latinsk grammatika i skolan, låta lärjungarne till in-
öfning af former och regler skriva små enkla meningar på taflan
eller på papperet. Detsamma sker t. ex. äfven, när man läser grekiska,
men ingen talar om grekiska skriföfningar vid våra läroverk
för det. Icke heller upptager undervisningsplanen några sådana.

Jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets betän-
kande i denna fråga.

Herr Östberg: Det är alldeles gifvet, att det skulle vara olämpligt
att nu vidtaga en förändring i afseende på det latinska öfver-
sättningsproffet i mogenhetsexamen och omedelbart derefter en för-
ändring i latinstudiet i sin helhet inom läroverken. Om jag därför
trodde, att någon större reform i detta afseende snart vore förestående,
skulle jag ock, i likhet med hvad från statsrådsbänken yttrades, anse
det vara olämpligt att framställa någon ytterligare anhållan om bort-
tagande af det nuvarande latinska öfversättningsproffet i mogenhets-
examen. Men jag tror för min del, att den tiden icke är så alldeles
nära. Jag tror därför, att man bör nu utan vidare uppskof vidtaga
den åtgärd, hvarom Kongl. Maj:t och Riksdagen flere gånger förenat
sig. De svårigheter, som kunna vara förbundna med en förändring
af det nuvarande öfversättningsproffet i mogenhetsexamen, kan jag
ej föreställa mig vara så stora, att icke saken skulle kunna ske.

Hvad åter beträffar utskottets yrkande, att Riksdagen skulle
framställa en begäran hos Kongl. Maj:t rörande sättet för undervis-
ningen i latin inom läroverken, så kan jag icke dela utskottets upp-
fattning derutinnan. Jag anser för min del, att Riksdagen icke bör
lägga sig uti sådana detaljer af skolväsendet. För att bedöma lämplig-
heten af en undervisningsmetod för vare sig latinet eller något
annat ämne, fordras speciella fackinsigter, som ju Riksdagens ledamöter
i allmänhet icke kunna hafva. Hvad särskildt latinskrifningen
beträffar, så erkänner utskottet, att den »enligt naturen af all språk-
undervisning måste ega rum för inlärande af de allmännaste och viktiga-
gaste reglerna i språkläran». Utskottet är således fullkomligt med
om att skrifning af latin är nyttig, ja nödvändig. Det är endast
fråga om, huruvida denna latinskrifning skall ega rum under lektionerna
på lärorummet eller om det må vara tillåtet att ålägga lärjungarne
att skriva temata uti hemmen. Denna fråga synes mig vara af temligen
underordnad beskaffenhet. Utskottet har emellertid sökt göra den
mycket betydelsefull, men deri kan jag för min del ej följa utskottet.

Utskottet talar om »det myckna arbete, som nu användes till ett
i och för sig ofruktbart inlärande af grammatiska detaljer, konstruk-
tioner och mer eller mindre ovanliga uttrycksätt». Detta skulle nu
försvinna. I stället skulle, till följd af den ifrågasatta förändringen,
tiden kunna »mera odeladt egnas åt ett både mera omfattande och

mera inträngande studium af den klassiska litteraturen». Jag förstår icke, huru den nu ifrågasatta förändringen skulle kunna hafva något slags inflytande i det fallet. Den förbättring i latinska språkets studium, hvarom utskottet talar, skulle icke härflyta från ett förbud att ålägga lärjungarne hemtemuta, utan skulle blifva en följd af de föreslagna förändrade bestämmelserna för mogenhetsexamen. Om man nemligen toge bort öfversättningarna från svenska till latin i mogenhetsexamen, komme hela latinstudiet att bedrifvas på ett helt annat sätt. All frestelse att i latinskrifningen, vare sig den sker hemma eller på lärorummet, lägga an på ett öfverdrifvet grammatiserande skulle försvinna. Denna skrifning skulle få en helt annan karakter, vare sig den komme att ske i hemmen eller i skolan.

Ang. inskrän-
kande af latin-
skrifningen
vid de allmän-
na läroverken
m. m.
(Forts.)

Utskottet säger vidare: »Betydligt större pensa skulle hinna genomgå». Detta förstår jag ännu mindre. Ty då det är fråga om, såsom det framhållits, att mera än förut öfversätta och fatta innehållet af latinska verk, så komme man ju längre i detta, om man egnade tiden på lärorummet åt att öfva lärjungarne att obehindradt öfversätta latinska författare och använda någon tid i hemmen åt de skriföfningar, som behövas för att nöta in de enklaste grammatiska reglerna.

Då jag icke kan erkänna såsom befogadt, att Riksdagen ingår till Kongl. Maj:t med en anhållan rörande sjelfva undervisningsmetoden i latin vid de allmänna läroverken, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den af mig afgifna, utskottets betänkande bifogade reservation.

Herr Petersson i Hamra instämde häruti.

Herr Elowson: Jag ber att få ansluta mig till det allmänna resonnement, som utskottet anfört i afseende derpå, att en begränsning af latinskrifningen måtte inträda och särskildt latinskrifningen i mogenhetsexamen komma att upphöra. Målet för språkstudier är ju i allmänhet det, att man skall komma till förmåga att tala och skriva språket. Så har det ock förr varit i afseende på latin. Det högsta målet var då att tala och skriva latin. Det kan numera icke göras gällande. Derfor anser jag, att den möda och den tid, som användes på latinskrifningen, icke lemna lärjungarne ersättning i språkkunskaper. Denna tid kan, såsom utskottet anmärkt, på ett bättre sätt användas genom att t. ex. delas på franska språket och särskildt äfven på matematiken, som synnerligen väl lämpar sig för skriftliga öfningar. Såsom nämndt, biträder jag detta allmänna resonnement.

Men det synes mig likväl, som om kammaren icke borde biträda utskottets hemställan, sådan den föreligger. Ty tvifvelsutan ligger i en mellanmening här ett uttalande i en pedagogisk detalj, hvari Riksdagen icke borde inblanda sig. Det talas om »att latinskrifning icke må åläggas lärjungarne på annan tid än de åt undervisningen i latin anslagna lärotimmarne». Riksdagen bör dock enligt mitt förmenande afhålla sig ifrån att uti en skrifvelse till Kongl. Maj:t ingå i denna detaljfråga. Det vore därför lämpligare att Kammaren bifölle det af reservanten framställda förslaget.

Det synes mig också vara af vigt att taga i öfvervägande, hvil-

Ang. inskrän-
kande af latin-
skrifningen
vid de allmän-
na läroverken
m. m.
(Forts.)

ketdera af dessa hemställanden har lättare att vinna medkammarens bifall. För mig vore det af synnerligen stort intresse, om Riksdagen kunde besluta att afåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t, som kunde hafva till följd, att latinskrifningen vid de allmänna läroverken inom den närmaste framtiden komme att upphöra. Min öfvertygelse är, att om kammaren ville bifalla den reservation, som utaf utskottets ordförande är afgifven, medkammaren lättare skulle kunna förena sig derom, än om denna kammare bifölle det slut, hvartill utskottet kommit.

Jag vill därför, herr talman, förena mig med utskottets ordförande och hemställa, att kammaren måtte bifalla hans reservation.

Häruti instämde herrar *Wijkander, Kardell* och *Alexanderson*.

Herr Linder: Det finnes några rader i utskottets motivering, hvilka jag icke kan lemna alldeles obemärkta. Der nämnes på sidan 7 i betänkandet, att genom borttagandet af latinskrifningen skulle tid vinnas för andra gagneliga ändamål. Der står: »Om hälften af denna tid finge af lärjungarne användas till hvilatid och förströelse, skulle återstoden vara tillräcklig att i afsevärd mån stärka ett par andra läroämnen ställning, hvilka för närvarande vore alltför mycket tillbakasatta. Utskottet syftar härmed på franska språket och matematiken». — Ja, ända ifrån Geijers tid och kanske till och med dessförinnan har yrkats, att latinets, såsom fornen lyder, »skall göra sig». Och det lär väl icke sluta förr, än latinets gör sig icke obetydligt mer, än det hittills gjort. Men i sammanhang med yrkandet på latinets tillbakaflyttande begärdes förr alltid, att modersmålet skulle få rycka fram. Om vårt språk säger nu utskottet ingenting, men hänvisar i stället på franska och matematik, hvilka ämnen skulle draga fördel af den sålunda vunna tiden. Det är mot detta utskottets resonnement, jag ber att få inlägga en protest.

Det finnes intet ämne i våra allmänna läroverk, hvars ställning är så lös och så väl i behof af förstärkning, som just svenska språket. Trots derom vid flera tillfällen framställd anhållan, har det ännu icke lyckats att blifva likställt med öfriga läroämnena. Detta är så betänkligt, att jag för min del icke vet, huru det skall gå till slut, om man ändrar och ändrar, men oupphörligen låter det ämne, som bäst behöfver och mest förtjänar att komma i en fast och god ställning, förblifva i det ofördelaktiga läge det för närvarande innehar.

Jag skall för öfrigt icke inlåta mig på det ämne, som här debatterats; men jag har icke ansett mig kunna underlåta att mot det af mig upplästa stället i utskottets motivering inlägga en gensaga.

Herr Winkrans: I denna fråga har jag samma åsigt, som ordföranden för den komité, som var nedsatt åren 1882 och 1884, uttalade i sin reservation, nemligen att »den nya kulturen drager sig sakt men oemotståndligt undan det omedelbara beroendet af antikens språk och litteratur, på samma gång den i sig upptager nya och oumbärliga bildningsämnen; hvadan undervisningsplanen måste efter denna utveckling småningom lämpas». Derhän tror jag att utveck-

lingen går. Derhän har den gått i andra länder, och derhän går den Ang. inskrän-
nog äfven så småningom äfven hos oss. År 1873 togs ett ganska kande af latin-
stort steg i afseende å inskränknigen i latinets ställning i våra skolor, skrifningen
då dess undervisningstid inskränktes från 66 timmar i veckan, som vid de allmän-
det hade förut, till allenast 48 timmar. Nu har ifrågasatts under na
åtskilliga år, att ett nytt steg skulle tagas i detta afseende, och att m. m.
latinskrifningen skulle upphöra att ega rum i mogenhets-examen. (Forts.)
Hvad en sådan förändring kan hafva till följd i afseende på latinets
ställning och lärjungarnes utveckling i detsamma, är omöjligt att
på förhand säga. Men säkert är, att förändringen kommer att hafva
ett stort inflytande på latinundervisningen i läroverken. Likasom det
ingalunda är någon synnerligen lätt sak att förutse verkningarna af
förändringen, är det heller icke lätt att vidtaga densamma på ett fullt
lämpligt sätt. Det är från stadsrådsbanken tydligt och klart antydt,
med hvilka svårigheter lösningen af denna fråga är förenad. En af
de icke minsta svårigheter härvidlag är, att Riksdagen ännu icke har
afgjort — åtminstone icke så att det kunnat blifva ett Riksdagens
beslut — huruvida läsåret skall vara, såsom nu, 36 veckor eller, så-
som 1890 och 1892 föreslogs, 39 veckor. På afgörandet af denna
fråga beror i ej obetydlig grad en ny undervisningsplans uppställande.

Jag tror därför i likhet med ordföranden i det tillfälliga utskottet,
att man bör inskränka sig till att hos Kongl. Maj:t anhålla, att denna
latinskrifning i mogenhets-examen måtte så snart som möjligt upphöra.
Det är alldeles rätt, som han sagt, att angående det metodiska i detta
ämnes undervisning är Riksdagen lika litet lämplig att yttra sig, som
om metoden i andra ämnen. Hvad som hör till metodiken bör öfverlem-
nas till Kongl. Maj:t att, efter sakkunniges hörande och utredning,
bestämma, ty tiden går i pedagogiskt afseende framåt, och erfarenhet
vinnes i dessa frågor såväl inom som utom landet, hvilken vi få göra
oss till godo. Att följa med denna utveckling kan icke beväras af
Riksdagen, men väl af Kongl. Maj:t, som för detta ändamål har lämpliga
krafter till sitt förfogande. — Jag tror därför, att man måste
inskränka sig till det förslag, ordföranden i utskottet afgifvit; och till
och med detta skulle efter den förklaring, som afgifvits från stats-
rådsbanken, vara öfverflödigt; ty derifrån är nu tydligt och klart
tillkännagifvet, att Kongl. Maj:t skall rätta sig efter de önskningar
och den förklaring, som af Riksdagen afgifvits 1890 och 1892, samt
att han följaktligen så snart som möjligt skall införa den förändring,
han anser vara lämplig i afseende å latinets nya ställning. Med för-
troende härtill skulle jag anse hela denna af utskottet föreslagna fram-
ställning alldeles öfverflödig, men då den reservation, som afgifvits
af utskottsordföranden i detta fall, är jämförelse-vis oskadlig och icke
uttrycker något annat än hvad kammaren och Riksdagen förut till-
kännagifvit, skall jag i likhet med herr Elowson yrka bifall till nämnda
reservation.

Herr *Boëthius* förenade sig med herr *Winkrans*.

Herr *Waldenström*: Jag skall be att få tillägga några ord
till hvad jag nyss sade.

Ang. inakrån-
kande af latin-
skrifningen
vid de allmän-
na läroverken
m. m.

(Forts.)

När herr Östberg talade om huru latinundervisningen genom den af utskottet föreslagna åtgärden skulle helt och hållet förändra karaktär, så vill jag blott påpeka, att latinundervisningen skulle komma att bedrivas på samma sätt som undervisningen i grekiska, hvilken ju kan bedrivas till lärjungarnes fromma, utan att några grekiska skriföfningar förekomma i samma mening, som latinskrifningar nu ega rum.

Vidare vill jag, gent emot hvad herrar Östberg och Elowson nämnde, påpeka, att utskottets förslag icke går in på några *metodiska* frågor. Ty när utskottet hemställer, »att latinskrifningen icke må åläggas lärjungarne på annan tid än de åt undervisningen i latin anslagna lärotimmarna», så är detta ett yttrande, som alldeles icke berör *metoden* för undervisningen, utan allenast *omfånget* af den tid och det arbete, som må å lärjungarnes sida tagas i anspråk för latinundervisningen vid läroverken. Detta är något helt annat än en metodisk fråga.

Herr von Friesen förklarade sig instämma i detta yttrande.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad; och sedan herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Detta beslut skulle jemlikt föreskriften i 63 § 3 mom. riksdagsordningen genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

§ 6.

Slutligen företogs handläggning af konstitutionsutskottets utlåtande (n:r 21) i anledning af dels väckt motion om ändrad lydelse af §§ 66 och 72 regeringsformen samt §§ 71, 72 och 73 riksdagsordningen, dels motion om ändrad lydelse af § 71 riksdagsordningen, dels ock motion om ändring af § 72 riksdagsordningen.

I en inom Andra Kammaren väckt motion n:r 7 hade herr A. V. Ljungman föreslagit bland annat, att Riksdagen måtte antaga ett af honom framställt förslag till ändrad lydelse af §§ 66 och 72 regeringsformen samt §§ 71, 72 och 73 riksdagsordningen att hvila till vidare grundlagsenlig behandling.

Vidare hade herr M. Dahn i motion n:o 207, likaledes inom Andra Kammaren, föreslagit, att Riksdagen måtte såsom hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga ett i motionen framlagdt förslag till ändrad lydelse af § 71 riksdagsordningen.

Slutligen hade herr J. H. G. Fredholm i motion n:o 91 hemställt, att Riksdagen för sin del ville besluta sådan ändring i 72 § riksdagsordningen, »att dels afgörande röst icke medgifves ordföranden för Riksdagens revisorer vid fattandet af deras beslut, dels att den enskilde revisorns reservationsrätt honom fullt och otvetydigt tillerkännes.

Under *punkten 1* af föreliggande utlåtande hemstälde nu utskottet:

att herr Ljungmans motion, n:o 7, i hvad den afsåge ändring i §§ 66 och 72 i regeringsformen icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Efter uppläsande häraf anförde

Herr Ljungman: Då Första Kammaren redan bifallit utskottets hemställan, skall jag nu icke tillåta mig göra något yrkande, utan endast nämna, att förslag af liknande beskaffenhet som mitt förut varit af Riksdagen antaget till hvilande, och jag hoppas, att, när Kongl. Maj:t en gång kommer in med ett förslag till bankfrågans lösning, detta också kommer att åtföljas af förslag rörande dessa paragrafers ändring derhän, att i § 66 införas bestämmelser om riksgäldsfullmäktige och i § 72 bestämmelser om banklags stiftande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Utskottet hemstälde vidare under *punkten 2*:

att herr Ljungmans motion n:o 7, i hvad den afsåge ändrad lydelse af § 71 riksdagsordningen samt dermed sammanhängande ändring af § 73 riksdagsordningen, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Ang. ändrad lydelse af § 71 riksdagsordningen m. m.

Efter föredragning af punkten yttrade

Herr Ljungman: Jag skall anhålla, att punkterna 2, 3 och 4 må föredragas samtidigt.

Med bifall till denna hemställan föredrogos nu jemväl i ett sammanhang *punkterna 3 och 4*, deri utskottet hemstält:

att icke heller herr Dahns motion måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; men

att riksdagen måtte antaga följande förslag till ändrad lydelse af § 71 riksdagsordningen att hvila till vidare grundlagsenlig behandling:

§ 71.

(Nuvarande lydelse:)

Hvarje lagtima riksdag skall genom fyratioåtta valmän, af hvilka hvardera kammaren inom sig utser tjugufyra, välja fullmäktige att, jemlikt särskilda reglementen, riksbankens och riksgäldskontorets medel och tillhörigheter förvalta. Desse fullmäktige skola i hvar-

(Föreslagen lydelse:)

Riksdagen skall genom fyratioåtta valmän, af hvilka hvardera kammaren inom sig utser tjugufyra, välja fullmäktige att, jemlikt särskilda reglementen, riksbankens och riksgäldskontorets medel och tillhörigheter förvalta. Fullmäktige skola i hvarterdera verket vara

Ang. ändrad
lydelse af § 71
riksdagsord-
ningen m. m.
(Forts.)

(Nuvarande lydelse:)

dera verket vara sju; egande ord-
föranden afgörande röst, derest i
frågor, som hos fullmäktige komma
under omröstning, rösterna för två
skiljaktiga meningar utfalla lika.
Valen ske medelst slutna sedlar
sålunda, att för hvardera verket
först utses den, som bland full-
mäktige skall blifva ordförande,
och sedan de öfrige sex; tillkom-
mande fullmäktige för hvardera
verket att sjelfve bland sig välja
en vice ordförande, att föra ord-
det när hinder för ordföranden
inträffar.

(Föreslagen lydelse:)

sju! och väljas å lagtima riksdag
för tiden från valet, till dess så-
dant val under tredje året der-
efter försiggått. Valen ske medelst
slutna sedlar. Ordförande bland
fullmäktige väljes särskildt. Af
de öfrige sex skola två årligen
afgå. Då på en gång val af
samtliga fullmäktige eger rum,
bestämmas genom lottning den ord-
ning, i hvilken fullmäktige, ord-
föranden undantagen, skola afgå.
Afgående fullmäktig kan åter-
väljas. Har fullmäktig före ut-
gången af den bestämda tjenstgö-
ringstiden afgått, eller har an-
svarsfrihet honom vägrats, an-
ställes val för den tid, som för
honom återstått. Då val af ord-
förande i någotdera verket skall
ega rum, utses denne före öfrige
fullmäktige. Val för längre tjenst-
göringstid verkställles före val för
kortare.

Fullmäktige välje sjelfve bland
sig vice ordförande; egande den,
som bland fullmäktige förer ord-
det, afgörande röst, derest i frå-
gor, som hos fullmäktige komma
under omröstning, rösterna för två
skiljaktiga meningar utfalla lika.

Ordet lemnades nu å nyo till

Herr Ljungman, som yttrade: Beträffande det föreliggande
förslaget ber jag få fästa uppmärksamheten derpå, att Första Kam-
maren bifallit utskottets hemställan. Och vill kammaren komma till
något resultat i denna fråga, återstår således intet annat än att in-
stämman i Första Kammarens beslut.

Ut i utskottets förslag förekommer emellerlid ett fel, som under
alla omständigheter bör rättas, för såvidt man icke vill utsätta sig för
den ledsamma händelse, som inträffade för två år sedan, då Kongl.
Maj:t blef nödsakad att vägra sanktion på en af Riksdagen antagen
grundlagsändring — och jag skall be att få påpeka detta fel. Det
heter nemligen öfverst på sid. 10 på lagtima riksdags. Dessa ord
böra naturligtvis utgå. Först och främst äro de alldeles obehöfliga,
och det kan icke vara skäl att i en grundlagsparagraf intaga ord,
som icke behövas med hänsyn till framställningen af den mening,

man vill hafva uttryckt. Men för det andra äro de felaktiga och äfven vådliga, ty de lägga hinder i vägen för ett val under urtima riksdag, för den händelse en urtima Riksdag skulle vara sammankallad med hänsyn till bankens eller riksgäldskontorets angelägenheter och det skulle visa sig, att banken eller riksgäldskontoret vanvårdats. Stryker man ut orden, är det intet hinder i vägen att val sker äfven under urtima riksdag. Såväl i nu gällande bestämmelser för val af fullmäktige som i de af mig och herr Dahn väckta motioner, äfvensom i den reservation, som är afgifven af utskottets ordförande och ett par andra utaf utskottets ledamöter, är den omständigheten iakttagen, att stadgandet icke må lägga hinder i vägen för ett val under urtima riksdag, i händelse sådant blefve af behöfvat påkalladt. Är det så, att kammaren vill antaga paragrafen, bör kammaren också utsluta de nämnda tre orden, emedan de, såsom jag visat, äro alldeles obehöfliga och dertill felaktiga.

Ang. ändrad lydelse af § 71 riksdagsbordningen.

Herr Elowson anförde: Med anledning af den nästföregående talarens yrkande ber jag att få fästa uppmärksamheten på att den af utskottet föreslagna texten är beträffande bestämmelsen derom, att fullmäktige skola utses å lagtima riksdag, i hufvudsak densamma som den gamla. Det står i den gamla texten att vid hvarje lagtima riksdag skall val af fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret ega rum. Man har helt och hållet lemnat åsido den ledsamma möjligheten, att urtima Riksdag skulle behöfva sammankallas för att reglera bankens affärer. Visserligen har inom utskottet resonerats ganska mycket om den saken, och man har tänkt sig att det skulle kunna inträffa, att banken komme i ett sådant tillstånd, att urtima Riksdag måste sammankallas. Men utskottet har kommit till det resultat, att för den skull inga särskilda bestämmelser borde vidtagas, och nu innehåller, såsom jag påpekat, den gamla grundlagstexten, att val skall ega rum på lagtima riksdag. Äfven om så stora oregelbundenheter skulle inträffa, att en urtima Riksdag komme att för bankens skull sammankallas, tror jag att intet hinder då skulle förefinnas för Riksdagen att taga frågan om hand. På dessa skäl tror jag det är lämpligt att bibehålla orden, som stå i den föreslagna texten, nemligen att fullmäktige skola väljas på lagtima riksdag. För den händelse man skulle vilja fästa något afseende vid vice ordförandens i utskottet framställning, torde man efter den nu föreslagna lydelsen af paragrafen böra införa ett särskildt tilläggsmoment, hvarigenom man skulle lagstifta om hvad som borde inträffa vid urtima Riksdag, som sammankallats för bankens ändamål. Men då jag icke tror det vara nödvändigt att i detta afseende ändra nu gällande lagtext, utan hufvudsaken med den föreslagna ändringen är att åstadkomma lagbestämd trygghet för större kontinuitet i bankens förvaltning, anhåller jag att Andra Kammaren måtte bifalla utskottets förslag, synnerligast som medkammaren redan antagit det.

Herr *Wikstén* instämde häruti.

Herr *Ljungman*: Jag ber få fästa herrarnes uppmärksamhet

Ang. ändrad
lydelse af § 71
riksdagsord-
ningen m. m.
(Forts.)

därpå, att det just är utskottets flertal, som ändrat den gamla lagtexten. Det står icke i den gamla texten, att det *endast* är lagtima Riksdag som får välja fullmäktige, utan det står att vid »hvarje lagtima riksdag» skall val af fullmäktige ega rum. Det har hittills aldrig funnits något förbud för att vid urtima riksdag, i händelse af behof, välja fullmäktige. I reservationerna är också paragrafen så affattad, att val *kan* ega rum under urtima riksdag, utan att man derigenom kommer i strid med bestämmelserna för öfrigt. Om i texten till detta förslag ordet »lagtima» sättes in på samma sätt som i den gamla texten, så blir den korrekt. Men pluraliteten i utskottet har ansett, att det ordet nödvändigt måste stå å annan plats. Derifrån kommer svårigheten. Men den afhjelpes helt och hållet, om man stryker ut de tre orden »å lagtima riksdag.» De stå der utan det ringaste gagn, ja rent af till skada, och hvarför skall då Riksdagen behålla dem? Första Kammaren får finna sig i att också utesluta dem, ty sammanjemkning är icke här möjlig. Den får göra som den gjorde vid 1891 års riksdag, då den fogade sig efter Andra Kammarens beslut. Den får finna sig i det, när den utan kritik tagit förslaget. Jag skall därför hemställa, att förslaget måtte godkännas med uteslutande af orden: »å lagtima riksdag.»

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen framställt propositioner i enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, biföll kammaren i oförändradt skick hvad utskottet under samtliga nu föreslagna tre punkter hemställt och föreslagit.

I punkten 5 hemställde utskottet:

Ang. ändrad
lydelse af §§
72 och 73 riks-
dagsordningen.

att herr Fredholms motion i hvad den afsåge sådan ändring af § 72 riksdagsordningen, att ledamot af statsrevisorerna uttryckligen tillerkännes reservationsrätt, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan denna utskottets hemställan blifvit uppläst, yttrade

Herr Ljungman: Jag skall anhålla, att äfven sju punkten måtte föredragas samtidigt.

Med anledning häraf lät herr talmannen nu uppläsa punkten 6, innefattande utskottets hemställan:

att Riksdagen i anledning af herrar Ljungmans och Fredholms motioner i återstående delar måtte antaga följande förslag till ändrad lydelse af §§ 72 och 73 riksdagsordningen att hvilatill vidare grundlagsenlig behandling:

§ 72.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

Å hvarje lagtima riksdag Å hvarje lagtima riksdag
förrordnas revisorer till ett antal af förrordnas revisorer till ett anta

tolf för hvar år, hvilka till halfva antalet af hvardera Kammaren utses, att enligt regeringsformen och särskild instruktion granska statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning. Hvarje revision skall omfatta ett års afslutade räkenskaper. Revisionsförrättningen tager sin början å dag, som i instruktionen bestämmes, och skall inom två månaders tid vara fullbordad.

Revisorerna välja sjelfve inom sig ordförande, hvilken eger afgörande röst, derest, vid omröstning, rösterna i något fall äro lika.

De anmärkningar, som revisorerna finna sig befogade att i sin berättelse till Riksdagen framställa, skola, sedan förklaringar deröfver inkommit, af näst följande lagtima Riksdag öfverlemnas till vederbörande utskotts granskning och vidare behandling.

af tolf för att enligt regeringsformen och särskild instruktion granska statsverkets och till ett antal af sex för att, likaledes enligt regeringsformen och särskild instruktion, granska riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning. Desse revisorer utses till halfva antalet af hvardera kammaren. Hvarje revisionsförrättning skall omfatta ett års afslutade räkenskaper. Förrättningarna taga sin början å dag, som i instruktionerna bestämmes, och skola inom två månaders tid vara fullbordade.

Revisorerna välja sjelfve för hvardera revisionen inom sig ordförande.

De anmärkningar, som revisorerna finna sig befogade att i sina berättelser till Riksdagen framställa, skola, sedan förklaringar deröfver inkommit, af näst följande lagtima Riksdag öfverlemnas till vederbörande utskotts granskning och vidare behandling.

§ 73.

På samma gång och på lika sätt, som fullmäktige och revisorer enligt föregående två paragrafer utses, tillsättas jemväl suppleanter, att, vid inträffande förfall för dem, träda i deras ställen, nemligen för fullmäktige i riksbanken tre, för fullmäktige i riksgäldskontoret likaledes tre och för hvarje års revisorer sex.

På samma gång och på lika sätt, som fullmäktige och revisorer enligt föregående två paragrafer utses, tillsättas jemväl suppleanter, att, vid inträffande förfall för dem, träda i deras ställen, nemligen för fullmäktige i riksbanken tre, för fullmäktige i riksgäldskontoret likaledes tre, för revisorerna af statsverket sex samt för revisorerna af riksbanks- och riksgäldsverken fyra.

Emot hvad utskottet sålunda under punkterna 5 och 6 hemställt hade reservationer anmälts:

af herrar *Ljungman*, *Vahlin* och *Wikstén*, som ansett, att utskottet med anledning af motionerna i Andra Kammaren n:is 7 och 91 bort tillstyrka Riksdagen att till hvilande för vidare grundlagsen-

Ang. ändrad lydelse af §§ 72 och 73 riksdagsordningen.

(Forts.)

Ang ändrad lig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse af §§ 72 och lydelse af §§ 73 riksdagsordningen:
72 och 73 riksdagsordningen.

(Forts.)

§ 72.

1. Å hvarje lagtima riksdag — — — — —
— — — — — (lika med utskottets förslag).
2. Revisorerna välja sjelfve för hvardera revisionen inom sig ordförande. I afseende på omröstning och rätt för revisor att till berättelsen foga sin skiljaktiga mening lände till efterrättelse hvad uti 48 § stadgats för Riksdagens utskott.
3. De anmärkningar, som — — — — —
— — — — — (lika med utskottets förslag).

§ 73.

På samma gång och — — — — —
— — — — — (lika med utskottets förslag);

* samt af herr *Hedin*, som ansett, att utskottet med anledning af herr *Fredholms* motion bort tillstyrka Riksdagen att till hvilande antaga följande förslag till ändrad lydelse af 2 mom. i 72 § riksdagsordningen:

Revisorerna välja sjelfva inom sig ordförande. I afseende på omröstning och rätt för revisor att till berättelsen foga sin skiljaktiga mening lände till efterrättelse hvad uti 48 § stadgats för Riksdagens utskott.

Ordet lemnades på begäran till

Herr *Ljungman*, som yttrade: De flesta ledamöterna i utskottet från Andra Kammaren hafva med hänsyn till dessa punkter velat helt och hållet bifalla herr *Fredholms* motion och i anledning deraf önskat att i andra momentet af den föreslagna § 72 få ett sådant tillägg infördt: »I afseende på omröstning och rätt för revisor att till berättelsen foga sin skiljaktiga mening lände till efterrättelse hvad uti § 48 stadgats för Riksdagens utskott», och finnes denna förändring intagen i en reservation, som afgifvits af mig och två andra utskottsledamöter från Andra Kammaren. Jag vill hemställa om bifall till denna reservation.

Vidare anförde

Herr *Johnsson* i Bollnäs: Herr talman, mine herrar! Enligt hvad af utskottsbetänkandet framgår, äro utskottet och motionären fullt eniga om det mål, som man i detta fall vill vinna. Utskottets uppfattning är nemligen den, att reservationsrätten bör på sätt motionären föreslagit tryggas. Men utskottet och motionären skilja sig deruti, att, då motionären vill, att bestämmelse derom skall införas i riksdagsordningen, utskottet deremot ansett, att en sådan bestämmelse

bör införas uti instruktionerna för riksdagens revisorer. Uti § 72 riksdagsordningen heter det, att på hvarje lagtima riksdag förordnas revisorer — — — — — att enligt regeringsformen och särskild instruktion granska statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning.» Det är således redan i grundlagen fastslaget, att en instruktion skall finnas för Riksdagens revisorer eller med andra ord en fastställd arbetsordning. I den utaf Riksdagen antagna instruktionen för Riksdagens revisorer af riksbanken, § 6, heter det: »Uppstå vid öfverläggningarna skiljaktiga meningar, skola revisorerne till protokollet afgifva sina röster, hvilka per capita beräknas med afgörande röst för ordföranden, då rösterna äro lika; hvarje ledamot dess reservationsrätt dock förbehållens.» Det är således redan uti instruktionen för Riksdagens revisorer af riksbanken tydligt bestämdt, att ledamot af revisionen, hvilkens mening är afvikande från pluralitetens, har reservationsrätt. Men under det denna rätt är förvarad i instruktionen för revisorerne af riksbanken, är den deremot icke införd uti instruktionerna för revisorerne af statsverket och riksgäldskontoret. Detta är en betänklig brist, som utskottet visst icke förbisett. Men då utskottet, som jag förut anfört, är af den uppfattning, att bestämmelse derom bör införas i instruktionerna för revisorerne af statsverket och riksgäldskontoret, på sätt redan skett i instruktionen för revisorerne af riksbanken, har utskottet ansett sig böra på denna grund afstyrka motionen.

Jag hemställer därför om bifall till utskottets förslag.

Herr Hedin: Herr talman! Jag skall endast anhålla att få i största korthet förklara, hvarför jag nödgats i fråga om statsrevisorerne reservationsrätt afgifva en särskild reservation. Förhållandet är, att jag naturligtvis i likhet med den stora minoriteten inom konstitutionsutskottet önskat, att denna reservationsrätt måtte blifva stadgad genom en grundlagsbestämmelse; men jag har icke kunnat instämma uti den af herr Ljungman m. fl. afgifna reservation, af den anledningen att uti deras formulering ett uttryck förekommer, som häntyder på revisionens klyfning i tvenne revisioner, hvilken förändring jag motsatt mig. Derför har jag varit nödsakad att afgifva särskild reservation. Då emellertid min mening beträffande statsrevisionens bibehållande odelad såsom hittills ej har utsigt att vinna framgång, har jag ingenting annat att göra än att afstå från min reservation och instämma i det yrkande, som af konstitutionsutskottets vice ordförande för en stund sedan framstälts.

Herr vice talmannen Danielson: Jag hemställer, om icke kammaren bör bifalla utskottets förslag oförändradt. Om vi skola hafva någon förhoppning att vinna Första Kammarens bifall och utskottets förslag skall få någon betydelse, tycker jag, att vi böra ena oss om rent bifall till utskottets förslag. Hvad beträffar denna reservationsrätt, har den ju aldrig varit förnekad, utan statsrevisorerne hafva fått reservera sig; och äfven om denna rätt ej uttryckligen förbehållits dem, lär ingen kunna inskränka en sådan gammal vana och praxis.

Ang. ändrad lydelse af §§ 72 och 73 riksdagsordningen.
(Forts.)

Ang. ändrad
lydelse af §§
72 och 73 riks-
dagsordningen.

Jag tycker, att om man vill vinna målet, bör man bifalla utskottets förslag oförändradt, hvartill jag således yrkar bifall.

Herr Ljungman: Jag skall deremot anhålla om bifall till reservationen. De skäl herr vice talmannen anfört gälla icke vidare, emedan Första Kammaren naturligtvis afslagit utskottets hemställan. Här gäller nu ingenting annat än att uttala en opinionsyttring. Och det är helt visst riktigt, att de bestämmelser, som innehållas i 48 § riksdagsordningen, äfven böra gälla med hänsyn till statsrevisionen.

Herr vice talmannen Danielson: Jag frågade här, om det var känt huru Första Kammaren beslutat; men det svarades mig, att ännu ingen underrättelse derom erhållits. Är herr Ljungman bättre underrättad, är det klart, att mina skäl förfalla. Har Första Kammaren redan afslagit utskottets hemställan, då gör det naturligtvis detsamma, hvad denna kammare besluter. Men, som sagdt, jag frågade, om Första Kammaren fattat beslut i ärendet, och det svarades mig, att man icke hade sig något bekant derom.

Jag ville blott säga detta som en förklaring på hvarför jag gjorde mitt förra yrkande.

Herr Ljungman: Ja, jag skall be att få lemna den upplysningen, att Första Kammaren redan fattat beslut i frågan.

Öfverläggningen var härmed slutad; och efter det herr talmannen till särskilda propositioner upptagit hvartera af de båda olika yrkanden, som derunder framstälts, afslög Kammaren utskottets hemställanden och biföll den framställning, som innefattades i den af herr Ljungman m. fl. vid ifrågavarande punkter fogade reservation.

§ 7.

Till Kammaren hade ingått en så lydande skrifvelse, som upplästes:

Till Riksdagens Andra Kammare.

På grund af det mig lemnade uppdrag att vara fullmäktig i riksbanken får jag härmed vördsamt afsäga mig förtroendet att innevarande år deltaga i revisionen af statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning.

Stockholm den 8 april 1893.

Sixten von Friesen.

Med anledning af den sålunda gjorda afsägelsen beslöt kammaren, uppå derom af herr talmannen gjord hemställan, att nästa onsdag, den 12 dennes, företaga val af en statsrevisor i herr von Friesens ställe.

§ 8.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser:

n:o 28, till Konungen i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beredande af lånemedel till utveckling af statens telefonväsende;

n:o 29, till fullmäktige i riksgäldskontoret i samma ämne; och

n:o 30, till Konungen i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statsbidrag för utrotande af ollonborrar.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 9,22 e. m.

In fidem

Hj. Nehrman.

Tisdagen den 11 april.

Kl. 1/23 e. m.

§ 1.

Efter föredragning af Kongl. Maj:ts i senaste sammanträdet bordlagda proposition till Riksdagen angående inlösen af professoren C. G. Brunii anteckningar om och teckningar af äldre svenska byggnader m. m., beslöt Kammaren öfverlemna densamma till behandling af statsutskottet.

§ 2.

Föredrogos och bordlades för andra gången: statsutskottets utlåtanden n:is 4 och 9; samt sammansatta banko- och lagutskottets utlåtande n:o 1.

§ 3.

Vid föredragning af ett från Första Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 153, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 4, i anledning af väckt motion om åtgärder till motverkande af osedlighet, beslöt Andra Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 2.

§ 4.

Ordet begärdes af

Herr Persson i Mörarp, som yttrade: Herr talman, mine herrar! Kammaren har vid ett föregående sammanträde beslutit, att å morgondagens föredragningslista skulle bland två gånger bordlagda ärenden uppföras konstitutionsutskottets utlåtande, n:o 14, angående ändrad lydelse af §§ 1, 4, 5, 7 och 12 i riksakten m. m., utan att dervid hafva bestämt ordningsföljden emellan de två gånger bordlagda ärendena. Jag ber nu att få föreslå kammaren, att statsutskottets utlåtande n:o 4, innefattande anslagen under tredje hufvudtiteln, måtte å morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden uppföras främst, konstitutionsutskottets utlåtande n:o 14 dernäst och derefter öfriga ärenden i den ordning, hvori de finnas uppförda på dagens föredragningslista.

Den af herr Persson sålunda gjorda hemställan bifölls.

§ 5.

Herr *O. Jonsson* i Hof aflemnade en af honom, jemte fyra andra af kammarens ledamöter, undertecknad motion, n:o 226, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition, n:o 47, angående delning af Hernösands stift.

Denna motion begärdes på bordet och bordlades.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 22, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af § 74 regeringsformen, dels ock väckta motioner om ändring af samma paragraf i regeringsformen; och

n:o 23, i anledning af väckta motioner dels om ändrad lydelse af §§ 7, 11, 12, 28 och 105 regeringsformen samt § 38 riksdagsordningen, dels om upphäfvande af § 15 regeringsformen och ändring af §§ 4, 7, 38, 105 och 106 regeringsformen samt § 38 riksdagsordningen, dels ock om ändring af §§ 12, 13 och 105 regeringsformen samt § 38 mom. 2 riksdagsordningen;

bevillningsutskottets betänkande och memorial:

n:o 13, angående villkoren för tillverkning af bränvin;

n:o 14, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande punkten 8 b) af bevillningsutskottets betänkande n:o 7, angående vissa delar af tullbevillningen;

n:o 15, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande punkten 10 i bevillningsutskottets betänkande n:o 7, angående vissa delar af tullbevillningen; och

n:o 16, i anledning af återremiss af punkten 3 af bevillningsutskottets betänkande n:o 7, angående vissa delar af tullbevillningen;

Bankoutskottets memorial n:o 9, med förslag till omröstningsproposition, med anledning af kamrarnes olika beslut i fråga om inrättande af nya afdelningskontor af riksbanken;

lagutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 26, i anledning af väckt motion angående upphäfvande af fideikommissstiftelser i fast egendom på landet m. m.;

n:o 27, i anledning af väckt motion om upphäfvande af 12 kap. 3 § kyrkolagen;

n:o 28, i anledning af kamrarnes återremiss af utskottets utlåtande n:o 16 öfver väckt motion om ändrad lydelse af 3 kap. 1 § handelsbalken;

n:o 29, i anledning af väckta motioner om ändring i vissa afseenden af bestämmelserna i 17 kap. handelsbalken angående förmansrätt för ränta;

n:o 30, i anledning af väckt motion om ändrad lagstiftning rörande oäkta barns arfsrätt;

n:o 31, i anledning af väckt motion om ändring i gällande bestämmelser i fråga om rätt att utträda ur svenska statskyrkan;

n:o 32, i anledning af kamrarnes återremiss af utskottets hemställan i andra punkten af dess utlåtande, n:o 10, öfver väckta motioner om utsträckning af allmän åklagares åtalsrätt i vissa fall;

n:o 33, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 15 kap. 24 § strafflagen, och

n:o 34, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 11 kap. 2 § jordabalken; samt

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 19, med anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till ändrade bestämmelser angående skolkonsistoriernas sammansättning m. m.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle å föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

§ 7.

Anmaldes och godkändes nedannämnda förslag till Riksdagens skrifvelser till Konungen, nemligen:

af konstitutionsutskottet:

n:o 31, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 6 regeringsformen; samt

af bevillningsutskottet:

n:o 32, om ändring i förordningen angående stämpelafgiften den 5 september 1890; och

n:o 33, om ändring i kongl. förordningen angående villkoren för försäljning af brännvin och andra brända eller destillerade, spirituösa drycker den 31 december 1891.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,43 e. m.

In fidem

Hj. Nehrman.